

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia:

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026.

VNS 2/2022 vp

Talouden näkymät lisäävät tarvetta tutkimus- ja innovaatiotoiminnalle ja korkeasteen koulutukselle

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry (myöhemmin Unifi) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026. Unifi korostaa lausunnossaan osaamisen, TKI:n ja koulutuksen tärkeyttä hallitusohjelman tavoitteiden saavuttamisessa. JTS:ssä esitetyt isot tavoitteet ovat kannatettavia. Tieto, osaaminen ja luovuus ovat Suomen tärkeimpiä kilpailutekijöitä ja olennaisia myös kansakunnan henkiselle kriisinkestävyydelle. Tiedetään, että tuottavuuden kasvusta 2/3 syntyy uusista ideoista ja innovaatioista, 1/3 koulutuksesta, ja että uudet työpaikat edellyttävät nykyistä korkeampaa osaamista. Suomen tutkimus- ja innovaatiotoimintaa on siten vahvistettava ja korkeasteen koulutuksen saaneiden osuutta työvoimasta lisättävä. Kansainvälistä asiantuntijoiden ja opiskelijoiden rekrytointia on lisättävä.

Pidämme hyvänä sitä, että koulutus, TKI ja osaaminen on hallitusohjelman mukaisesti huomioitu ja konkretisoitu Julkisen talouden suunnitelmassa. Parlamentaarinen TKI-työ on osoittanut tarpeen ja sitoutumisen systemaattiselle ja tavoitteelliselle sitoutumiselle neljän prosentin TKI-panostuksiin BKT:sta.

TKI-intensiteetin lisääminen, tutkintomäärien lisääminen ja jatkuvan oppimisen systeeminen uudistus eivät kuitenkaan voi kilpailla resursseista keskenään eikä kilpailulla voida saavuttaa lisättyä tehokkuutta tai hyötyjä, vaan jokaisen resurssointia on vahvistettava tarkoituksenmukaisesti. Julkisia varoja käytettäessä yliopistot tuottavat suurimman hyödyn yhteiskunnalle perustehtäviensä ja omien strategisten valintojensa kautta. On myös tärkeää huolehtia opiskelijoiden ja henkilöstön hyvinvoinnista, jotta koronapandemian jättämä pitkä jälki voidaan korjata.

Tutkimus ja koko TKI-järjestelmä vaatii pitkäjänteistä sitoutumista

Unifi kiittää siitä, että TKI-rahoituslain valmistelu etenee systemaattisesti. Tiederahoituksen leikkausten peruminen kehysriihessä 2022 sekä myös veikkausvoittovarojen ongelmatiikan ratkaiseminen on oleellista Suomen tieteen yhtäkkisen rahoituksen laskun estämiseksi vuonna 2023. Suomen tavoitteena olevaan TKI-panostusten 4% BKT-tavoitteeseen pääseminen vaatii kuitenkin rahoituksen tason tuntuva nostamista tulevina vuosina. Onkin erittäin hyvä, että tavoitteeseen ovat sitoutuneet kaikki parlamentaariset ryhmät.

Suomen Akatemian tuore kansainvälinen arviointi osoitti konkreettisesti kansallisen tutkimusrahoituksen merkityksen Suomen tieteen tason nostamisessa globaalissa kilpailussa sekä kansainvälisen tutkimusrahoituksen kotiuttamisessa. Panostukset Suomen Akatemiaan tuovat siis mahdollisuuden kasvattaa ulkoista rahoitusta. Vaikka Suomen Akatemian valtuuksien laskeva kehitys nyt päättyykin, tarve vahvistaa Akatemian rahoitusta on tulevana vuosina keskeisimpiä TKI-järjestelmän tavoitteita.

Business Finlandin rahoituksen korotus on tervetullut, ja ohjelmia tulee suunnata tukemaan yritysten ja korkeakoulujen sekä tutkimuslaitosten tuloksekasta yhteistyötä. Vain panostamalla parhaisiin ekosysteemeihin voimme houkuttaa osaajia ja investointeja. Kehysriihessä päätetty TKI-verokannustin yrityksille on uusi instrumentti, jonka tavoitteena on lisätä yritysten TKI-intensiteettiä. Unifi pitää tärkeänä, että verokannustinta kohdennetaan erityisesti niin, että se konkreettisesti lisää yritysten yhteistyötä yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa lisääntyä. Verokannustimen vaikutuksia tulee seurata.

Pidämme hyvänä myös sitä, että STM:n hallinnonalalla on erikseen kohdennettu rahoitusta TKI-toimintaan. Korostamme, että isoissa ja suuresti resursseja vaativissa lainsäädännöllisissä uudistuksissa, kuten sote-uudistus, on tarpeen varmistaa osaamisen kehittyminen ja tutkimuksen edellytykset. Unifi on esittänyt tutkimuslainsäädäntöneuvoston perustamista tukemaan tätä tavoitetta. Myös tutkimus- ja innovaationeuvoston roolia kaikkienensa voisi tarkastella.

Tieteen taso nousee maailmalla jatkuvasti ja Suomella ei ole varaa jäädä jälkeen globaalissa kilpajuoksussa. Kaikkialla on panostettava parhaimpaan osaamiseen. Tieteen riittävä rahoitus on olennaisen tärkeää myös laadukkaan, tieteeseen perustuvan koulutuksen varmistamiseksi.

Koulutusmäärien nostaminen on tehtävä kestävästi

Perusrahoituksen riittävä ja ennakoitava taso on edellytys laadukkaalle koulutukselle ja opiskelijoiden hyvinvoinnille. Julkisen yliopistorahoituksen suunta on ollut laskeva koko 2010-luvun, eikä suuntaa ole vielä käännetty.

Pedagoginen kehittäminen ja kasvavat tarpeet ohjauksessa ja neuvonnassa tuovat lisätarpeita panostuksille ja opiskelijoiden tukemiselle. Opiskelijoiden hyvinvointiin on panostettava myös pandemian aiheuttaman hyvinvointivelan korjaamiseksi.

Tavoite 50% nuoren ikäluokan korkeakoulutettujen määrästä vaatii toteutuakseen täysimääräisen resurssoinnin ja pitkäjänteisen sitoutumisen, jotta sen saavuttaminen on mahdollista. Jo tehdyt lisäykset on rahoitettu määräaikaaisesti ja osittain riittämättömästi, eikä samanlaisia skaalaetuja ole enää saatavilla, kun koulutusmääriä yhä lisätään. Julkisen talouden suunnitelma ei kuvaa aloituspaikkojen lisäämisen vaatimaa resurssointia, ja siksi se tulee talousarvioissa tarkentaa. Asetetun 50% tavoitteen saavuttamisen tavoiteajankohta tulee yhteisesti täsmentää ja tarkentaa laskelmat resursseista, joilla siihen päästään. Pelkästään aloituspaikkojen lisäämisen kohdalla puhutaan jopa 190 miljoonan euron vuosittaisesta lisätarpeesta korkeakouluille. Myös tavoite ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvattaminen nykyisestä kolminkertaiseksi vaatii lisäresursseja paitsi aloituspaikkoihin, myös tukipalveluihin. Jos opetuksen vaatimia resursseja ei turvata, se johtaa koulutuksen ja tutkimuksen tason laskuun.

Lähes 80% syntyvistä uusista työpaikoista edellyttää korkeakoulutustasoista osaamista ja suunta on ennakoidusti kohti yhä korkeampaa osaamista. Yliopistokoulutuksen työelämärelevanssi on arvioutu korkeaksi, mikä on tärkeää, kun yhä koulutetumman työvoiman tarve kasvaa. Siksi on turvattava laadukkaan koulutuksen edellytykset myös koulutusmäärän kasvaessa. Jatkuvan oppimisen rahoitus ei myöskään saa kilpailla resursseista tutkintokoulutuksen kanssa.

Suomesta kansainvälisesti houkutteleva paikka opiskella, tutkia ja investoida

Yksi hallitusohjelmassa kirjattuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita on tieteen tason ja vaikuttavuuden parantaminen sekä tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan edellytysten vahvistaminen. Pienenä maana Suomen on päästävä parhaisiin verkostoihin. Voimme uudistaa osaamistamme ja houkuttaa myös muualta parhaita osaajia vain ja ainoastaan, jos tutkimuksemme ja infrastruktuurimme ovat kansainvälisesti korkealla tasolla ja tutkimusrahoituksen näkymät ovat vakaat ja positiiviset. Tämä edellyttää pitkäjänteistä sitoutumista TKI-panostusten kasvattamiseen. Tavoite on kriittinen tilanteessa, jossa Suomen merkittävimmät kilpailijamaat ovat kyenneet kasvattamaan omien TKI-investointiensä määrää.

Huipputason tutkijat, opiskelijat ja tutkimusintensiiviset yritykset hakeutuvat sinne, missä on korkeatasoisimmat tutkimusryhmät, parhaat tutkimusinfrastruktuurit ja edellytykset tehdä tutkimusta. Suomi ei saa pudota tieteen ja osaajien rekrytoinnin kiihtyvästä globaalista kilpailusta. Osaajapula ei myöskään saa muodostua kestävä kasvun ja hyvinvoinnin pullonkaulaksi.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jukka Kola
puheenjohtaja

Tanja
toiminnanjohtaja

Risikko